

PRÁVO NA VZDELANIE V ÚSTAVE NA VÝKON TRESTU ODŇATI SLOBODY

Z práva na vzdelanie podľa čl. 42 Ústavy Slovenskej republiky nemožno vyvodit' povinnosť štátu zabezpečovat' vysokoškolské vzdelanie v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody. Štát nemá povinnosť organizovat' v ústave na výkon trestu odňatia slobody konkrétny typ vzdelávania alebo výcviku nad rámec tých, ktoré tam už sú dostupné.

(Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 387/2018 z 20. júna 2018)

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 20. júna 2018 v senáte zloženom z predsedníčky Ľudmily Gajdošíkovej (sudkyňa spravodajkyňa) a sudcov Miroslava Duriša a Ladislava Orosza predbežne prerokoval sťažnosť P. L. vo veci namietaného porušenia jeho základného práva na vzdelanie podľa čl. 42 Ústavy Slovenskej republiky postupom Generálneho riaditeľstva Zboru väzenskej a justičnej stráže vo veci vedenej pod sp. zn. GR ZVJS-465-1/12-2018 a jeho prípisom z 24. apríla 2018, postupom Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Hrnčiarovce nad Parnou vo veci vedenej pod sp. zn. ÚVTOS-st'-OaO-5-5/13-2018 a jeho prípisom z 20. apríla 2018, ako aj postupom Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky vo veci vedenej pod sp. zn. IV/2 Gn 264/17/1000 a jej prípisom z 29. marca 2018 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť P. L. o d m i e t a .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 19. apríla 2018 doručená sťažnosť P. L. (ďalej len „sťažovateľ“) vo veci namietaného porušenia jeho základného práva na vzdelanie podľa čl. 42 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) postupom Generálneho riaditeľstva Zboru väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „generálne riaditeľstvo“) vo veci vedenej pod sp. zn. GR ZVJS-465-1/12-2018 a jeho prípisom z 24. apríla 2018, postupom Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Hrnčiarovce nad Parnou (ďalej len „ústav na výkon trestu odňatia slobody“) vo veci vedenej pod sp. zn. ÚVTOS-st'-OaO-5-5/13-2018 a jeho prípisom z 20. apríla 2018, ako aj postupom Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky vo veci vedenej pod sp. zn. IV/2 Gn 264/17/1000 a jej prípisom z 29. marca 2018.

Zo sťažnosti a z jej príloh vyplýva, že sťažovateľ je vo výkone trestu odňatia slobody, kde vykonáva trest odňatia slobody za trestný čin právne kvalifikovaný ako obzvlášť závažný zločin vraždy.

Sťažovateľ bol v čase pred odsúdením študentom vysokej školy ekonomického zamerania formou denného štúdia. Po nástupe na výkon trestu odňatia slobody bol sťažovateľ prijatý

ako externý študent na Univerzitu Mateja Bela v Banskej Bystrici (ďalej aj „univerzita“) v študijnom odbore ekonomika a manažment malých a stredných podnikov.

Sťažovateľ požiadal ústav na výkon trestu odňatia slobody o umožnenie vysokoškolského štúdia na univerzite, čo mu však nebolo umožnené. Následne sa domáhal umožnenia štúdia na univerzite aj prostredníctvom generálneho riaditeľstva, prokuratúry a súdov.

Sťažovateľ pred ústavným súdom tvrdí, že vzdelávanie na univerzite nie je v rozpore s účelom trestu odňatia slobody a že príslušnými orgánmi mu malo byť umožnené zapojiť sa do štúdia na univerzite. Sťažovateľ namieta, že obmedzenie študovať na univerzite pre neho predstavuje „*trest v treste*“.

Sťažovateľ doplnil svoju sťažnosť podaním zo 7. júna 2018 označeným ako „*Doplnenie podania*“, v ktorom ústavnému súdu predložil ďalšie dokumenty vzťahujúce sa na jeho prípad.

Vzhľadom na uvedené sťažovateľ navrhuje, aby ústavný súd nálezom rozhodol o porušení jeho základného práva na vzdelanie podľa čl. 42 ústavy postupom generálneho riaditeľstva vo veci vedenej pod sp. zn. GR ZVJS-465-1/12-2018 a jeho prípisom z 24. apríla 2018 a postupom ústavu na výkon trestu odňatia slobody vo veci vedenej pod sp. zn. ÚVTOS-st'-OaO-5-5/13-2018 a jeho prípisom z 20. apríla 2018, postupom generálnej prokuratúry vo veci vedenej pod sp. zn. IV/2 Gn 264/17/1000 a jej prípisom z 29. marca 2018, aby prikázal generálnemu riaditeľstvu a ústavu na výkon trestu odňatia slobody konať a ukončiť stav nečinnosti a porušovania jeho základného práva na vzdelanie a aby generálnemu riaditeľstvu a ústavu na výkon trestu odňatia slobody prikázal uhradiť mu už vynaložené výdavky na štúdium v sume 780 € (uhradené ročné školné v sume 700 € a poplatok za prijímacie konanie v sume 80 €). Sťažovateľ zároveň žiada, aby mu bol v tejto veci ústavným súdom ustanovený právny zástupca.

II.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa ústavy je systém ústavnej ochrany základných práv a slobôd rozdelený medzi všeobecné súdy a ústavný súd, pričom právomoc všeobecných súdov je ústavou založená primárne („... ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd“) a právomoc ústavného súdu len subsidiárne.

Z princípu subsidiarity vyplýva, že právomoc ústavného súdu poskytnúť ochranu základným právam a slobodám je daná iba vtedy, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhodujú všeobecné súdy, resp. iné orgány ochrany práva. Ústavný súd sa pri uplatňovaní svojej právomoci riadi zásadou, že všeobecné súdy i orgány prokuratúry sú ústavou povolané chrániť nielen zákonnosť, ale aj ústavnosť. Preto je právomoc ústavného súdu subsidiárna a nastupuje až vtedy, ak nie je daná právomoc všeobecných súdov (m. m. IV. ÚS 236/07), resp. v príslušných veciach orgánov prokuratúry. Ak ústavný súd pri predbežnom prerokovaní sťažnosti zistí, že sťažovateľ sa ochrany svojich základných práv a lebo slobôd môže domôcť využitím jemu dostupných a účinných prostriedkov nápravy pred iným (všeobecným) súdom alebo iným orgánom ochrany práva, musí takúto sťažnosť odmietnuť z dôvodu nedostatku právomoci na jej prerokovanie (m. m. I. ÚS 103/02, IV. ÚS 115/07, IV. ÚS 203/09).

Podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavný súd návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa, ak tento zákon neustanovuje inak. Skúma pritom tak všeobecné, ako aj osobitné náležitosti návrhu (sťažnosti) podľa ustanovenia § 49 až § 56 zákona o ústavnom súde vrátane okolností, ktoré by mohli byť dôvodom na jeho odmietnutie.

Podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde návrhy vo veciach, na prerokovanie ktorých nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený. Ak ústavný súd navrhovateľa na také nedostatky upozornil, uznesenie sa nemusí odôvodniť.

O zjavnú neopodstatnenosť návrhu ide vtedy, keď namietaným postupom, rozhodnutím alebo iným zásahom orgánu verejnej moci (súdu) nemohlo vôbec dôjsť k porušeniu toho základného práva alebo slobody, ktoré označil sťažovateľ, a to pre nedostatok vzájomnej príčinnej súvislosti medzi označeným postupom, rozhodnutím alebo iným zásahom orgánu verejnej moci a základným právom alebo slobodou, porušenie ktorých sa namietalo, prípadne z iných dôvodov. Za zjavne neopodstatnenú preto možno považovať sťažnosť, pri predbežnom prerokovaní ktorej ústavný súd nezistil možnosť porušenia označeného základného práva alebo slobody, realnosť ktorej by mohol posúdiť po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie (I. ÚS 66/98, I. ÚS 110/02, I. ÚS 140/03, IV. ÚS 166/04, IV. ÚS 136/05, III. ÚS 168/05).

Podľa § 53 ods. 1 zákona o ústavnom súde ťažnosť nie je prípustná, ak sťažovateľ nevyčerpal opravné prostriedky alebo iné právne prostriedky, ktoré mu zákon na ochranu jeho základných práv alebo slobôd účinne poskytuje a na ktorých použitie je sťažovateľ oprávnený podľa osobitných predpisov.

Podľa § 3 ods. 1 zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o prokuratúre“) prokuratúra chráni práva a zákonom chránené záujmy fyzických osôb, právnických osôb a štátu.

Podľa § 3 ods. 2 zákona o prokuratúre prokuratúra je v rozsahu svojej pôsobnosti povinná vo verejnom záujme vykonať opatrenia na predchádzanie porušeniu zákonnosti, na zistenie a odstránenie porušenia zákonnosti, na obnovu porušených práv a vyvodenie zodpovednosti za ich porušenie. Pri výkone svojej pôsobnosti je prokuratúra povinná využívať zákonné prostriedky tak, aby sa bez akýchkoľvek vplyvov zabezpečila dôsledná, účinná a rýchla ochrana práv a zákonom chránených záujmov fyzických osôb, právnických osôb a štátu.

Podľa § 4 ods. 1 písm. b) zákona o prokuratúre pôsobnosť prokuratúry vykonávajú prokurátori dozorom nad zachovávaním zákonnosti v miestach, kde sú držané osoby pozbavené osobnej slobody alebo osoby, ktorých osobná sloboda je obmedzená na základe rozhodnutia súdu alebo iného oprávneného štátneho orgánu.

Podľa § 31 ods. 1 zákona o prokuratúre prokurátor vykonáva svoju pôsobnosť v rozsahu ustanovenom zákonom aj na základe podnetu, pričom je oprávnený vykonať opatrenia na odstránenie zistených porušení, ak na ich vykonanie nie sú podľa osobitných zákonov výlučne príslušné iné orgány.

Podľa § 31 ods. 2 zákona o prokuratúre podnetom sa rozumie podanie, ktoré smeruje k tomu, aby prokurátor vykonal opatrenia v rozsahu svojej pôsobnosti.

Podľa § 32 ods. 1 zákona o prokuratúre podnet sa podáva písomne, ústne do zápisnice, telefaxom alebo elektronickými prostriedkami. Podnet urobený telefaxom alebo elektronickými prostriedkami bez zaručeného elektronického podpisu treba doplniť do troch pracovných dní predložením jeho originálu v listinnej podobe alebo elektronickými prostriedkami so zaručeným elektronickým podpisom.

Podľa § 34 ods. 1 zákona o prokuratúre podnet možno podať na ktorejkoľvek prokuratúre.

Podľa § 35 ods. 1 zákona o prokuratúre prokurátor je povinný vybaviť podnet do dvoch mesiacov odo dňa, keď mu bol podnet pridelený na vybavenie. V odôvodnených prípadoch rozhodne o predĺžení tejto lehoty bezprostredne nadriadený prokurátor.

Podľa § 36 ods. 1 zákona o prokuratúre podávateľ podnetu môže žiadať o preskúmanie zákonnosti vybavenia svojho podnetu opakovaným podnetom, ktorý vybaví nadriadený prokurátor alebo ním určený prokurátor.

Podľa § 36 ods. 2 zákona o prokuratúre ďalší opakovaný podnet sa vybavuje iba vtedy, ak obsahuje nové skutočnosti alebo ak tak rozhodne nadriadený prokurátor. Ďalším opakovaným podnetom sa rozumie v poradí tretí a každý ďalší podnet, v ktorom podávateľ podnetu prejavuje nespokojnosť s vybavením svojich predchádzajúcich podnetov v tej istej veci.

Podľa § 36a ods. 1 zákona o prokuratúre pri vybavovaní podnetu je prokurátor povinný prešetriť všetky okolnosti rozhodné pre posúdenie, či došlo k porušeniu zákona alebo iného všeobecne záväzného právneho predpisu, či sú splnené podmienky na podanie žaloby na súd, návrhu na začatie konania alebo opravného prostriedku, či je dôvod na vstup do už začatého konania pred súdom alebo na vykonanie iných opatrení, na ktoré je podľa zákona oprávnený generálny prokurátor alebo prokurátor. Prokurátor pri vybavovaní podnetu prihliada na všetky skutočnosti, ktoré počas prešetrovania vyšli najavo.

Podľa § 36a ods. 2 zákona o prokuratúre ak prokurátor zistí, že podnet je dôvodný, vykoná opatrenia na odstránenie porušenia zákona a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov podľa tohto zákona alebo podľa osobitných predpisov alebo opatrenia, na ktorých vykonanie je podľa zákona oprávnený generálny prokurátor alebo prokurátor.

Podľa čl. 42 ods. 1 ústavy každý má právo na vzdelanie. Školská dochádzka je povinná. Jej dĺžku po vekovú hranicu ustanoví zákon.

Podľa čl. 42 ods. 2 ústavy občania majú právo na bezplatné vzdelanie v základných školách a stredných školách, podľa schopností občana a možnosti spoločnosti aj na vysokých školách.

Z judikatúry ústavného súdu (PL. ÚS 3/08, m. m. I. ÚS 167/2013, IV. ÚS 63/2014) vyplýva, že čl. 42 ods. 1 ústavy sa vzťahuje aj na vysokoškolské vzdelávanie. Označený článok ústavy sa teda vzťahuje aj na vec sťažovateľa.

Ústavný súd konštatuje, že čl. 42 ústavy je začlenený do druhej hlavy piateho oddielu ústavy, do časti upravujúcej hospodárske, sociálne a kultúrne práva. Označený článok treba aplikovať v spojení s čl. 51 ods. 1 ústavy, podľa ktorého domáhať sa práv uvedených v čl. 35, 36, 37 ods. 4, čl. 38 až 42 a čl. 44 až 46 tejto ústavy sa možno len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú.

Z uvedeného vyplýva, že právo na vzdelanie, ktorého kľúčovou súčasťou je právo na prístup ku vzdelaniu, nemá charakter absolútneho práva, t. j. zákonodarca ho môže obmedziť, ale len za podmienky, že ide o také obmedzenia, ktoré dbajú na jeho podstatu a zmysel a sú použité len na ustanovený (legitímny) cieľ (PL. ÚS 11/2013; porovnaj rozsudok vo veci prípad týkajúci sa niektorých aspektov zákona o používaní jazykov vo vzdelávaní

v Belgicku z 23. 7. 1968, sťažnosti č. 1474/62, č. 1677/62, č. 1691/62, č. 1769/63, č. 1994/63 a č. 2126/64; bod 5).

Pri posudzovaní námietok sťažovateľa v súvislosti s namietaným porušením jeho práva na vzdelanie podľa čl. 42 ústavy je taktiež potrebné poukázať na právne závery Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k miere (voľnej) úvahy štátu pri zabezpečovaní prístupu k vzdelaniu, ktorá sa zvyšuje so zvyšujúcim sa stupňom vzdelania v opačnom pomere k dôležitosti vzdelania pre tých, ktorých sa týka, ako aj pre spoločnosť ako takú. Tak v oblasti vysokoškolského vzdelávania, ktoré ostáva pre mnohých vzdelaním dobrovoľným, je miera voľnej úvahy štátu vyššia ako v prípade základného vzdelania, ktoré zabezpečuje základnú gramotnosť, ako aj prvotnú integráciu jednotlivca do spoločnosti a ktoré je povinné vo väčšine krajín (rozsudok vo veci Ponomaryovi proti Bulharsku z 21. 6. 2011, sťažnosť č. 5335/05; bod 56; taktiež PL. ÚS 11/2013).

Ústavný súd v tejto súvislosti odkazuje na judikatúru ESLP k právu na vzdelanie podľa čl. 2 Dodatočného protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) a konštatuje, že v prípade sťažovateľa nejde o situáciu, v ktorej by nemohol byť zapísaný do vzdelávacieho procesu organizovaného v rámci ústavu na výkon trestu (porovnaj rozsudok vo veci Velyo Velevev proti Bulharsku z 27. 5. 2014, sťažnosť č. 16032/07), ale o nemožnosť zapojiť sa do vzdelávacieho procesu na konkrétnej univerzite mimo ústav na výkon trestu.

Ústavný súd ďalej považuje za potrebné uviesť, že štátu nevyplýva z ústavy (a ani dohovoru) povinnosť organizovať v ústave na výkon trestu odňatia slobody konkrétny typ vzdelávania alebo výcviku nad rámec tých, ktoré tam už sú dostupné (napr. rozhodnutie vo veci Natoli proti Taliansku z 18. 5. 1998, sťažnosť č. 26161/95; rozsudok vo veci Epistatu proti Rumunsku z 24. 9. 2013, sťažnosť č. 29343/10; bod 63). V okolnostiach tejto veci to znamená, že štát nemá pozitívnu povinnosť zabezpečiť sťažovateľovi konkrétny druh vzdelania (vysokoškolské štúdium ekonomického zamerania) v ústave na výkon trestu odňatia slobody. Ak je takéto štúdium verejne poskytované a dostupné, je na sťažovateľovi a danom poskytovateľovi vysokoškolského vzdelania, aby si dohodli podmienky, za ktorých bude môcť sťažovateľ toto štúdium absolvovať, a to zohľadňujúc obmedzenia implicitne zahrnuté vo výkone nepodmienečného trestu odňatia slobody (predovšetkým obmedzenie slobody pohybu). Rovnako má sťažovateľ možnosť vyhľadať a absolvovať štúdium v inom odbore alebo na inej univerzite, ktorá by mu umožňovala štúdium daného študijného odboru pre neho dostupnejším spôsobom. Túto povinnosť však nie je možné prenášať na ústav na výkon trestu odňatia slobody (štát) tým spôsobom, ako to naznačuje sťažovateľ. Povinnosť štátu v tomto prípade, teda v prípade záujmu sťažovateľa o štúdium na vysokej škole mimo ústav na výkon trestu odňatia slobody, sa obmedzuje na to, aby sťažovateľovi svojvoľne (arbitrárne) nebránil v prístupe k ním požadovanému existujúcemu vysokoškolskému vzdelaniu, čím by mohol porušiť základné právo sťažovateľa na vzdelanie podľa čl. 42 ods. 1 ústavy. Ako už bolo uvedené, k tomu v tejto veci nedošlo.

Aj z judikatúry ESLP k právu na vzdelanie podľa čl. 2 dodatkového protokolu vyplýva, že skutočnosť, že sťažovateľovi nebolo umožnené pokračovať v univerzitnom štúdiu v období zákonného zadržania po odsúdení súdom, nemožno vnímať ako odňatie práva na vzdelanie (rozhodnutie o prijateľnosti vo veci Arslan proti Turecku z 1. 6. 2006, sťažnosť č. 31320/02, bod 8 a tam citovaná judikatúra). Aj v prípade sťažovateľa, ktorý si v dôsledku nástupu do výkonu trestu odňatia slobody nemohol dokončiť posledný ročník strednej školy, dospel

ESLP k záveru, že v okolnostiach danej veci k porušeniu jeho práva na vzdelanie podľa čl. 2 dodatkového protokolu nedošlo (už citovaný Epistatu).

Napokon, pokiaľ sa sťažovateľ domnieva, že bola zasiahnutá samotná podstata jeho základného práva na vzdelanie podľa čl. 42 ústavy, ústavný súd konštatuje, že sťažovateľ pred ústavným súdom nenamietal a o to menej preukázal, že mu nebolo umožnené absolvovať iné, v jeho konkrétnej situácii dostupné vzdelávanie (porovnaj už citovaný Epistatu, bod 65). Naopak, z predložených materiálov vyplýva, že sťažovateľ prejavil záujem aj o štúdium na Strednej odbornej škole obchodu a služieb v rámci detašovanej triedy ústavu na výkon trestu odňatia slobody a že vzdelávanie touto formou mu ústav na výkon trestu odňatia slobody umožnil.

1. K namietanému porušeniu základného práva podľa čl. 42 ústavy postupom generálneho riaditeľstva a jeho prípisom sp. zn. GR ZVJS-465-1/12-2018 z 24. apríla 2018, ako aj ústavu na výkon trestu odňatia slobody a jeho prípisom sp. zn. ÚVTOS-st'-OaO-5-5/13-2018 z 20. apríla 2018

Sťažovateľ namieta porušenie svojich práv prípisom ústavu na výkon trestu odňatia slobody sp. zn. ÚVTOS-st'-OaO-5-5/13-2018 z 20. apríla 2018 a prípisom generálneho riaditeľstva sp. zn. GR ZVJS-465-1/12-2018 z 24. apríla 2018.

Ústavný súd k tejto časti sťažnosti uvádza, že podľa jeho stabilizovanej judikatúry sú účinným prostriedkom na poskytnutie ochrany práv a právom chránených záujmov sťažovateľa v súvislosti s výkonom trestu odňatia slobody v zmysle § 31 ods. 2 zákon č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o prokuratúre“) podnet a opakovaný podnet podľa § 36 zákona o prokuratúre (m. m. IV. ÚS 158/03, IV. ÚS 80/03, IV. ÚS 330/04, IV. ÚS 53/05, I. ÚS 186/05, II. ÚS 94/06, I. ÚS 112/06). Podnet (opakovaný podnet) zakladá povinnosť prokurátora aj nadriadeného prokurátora sa ním zaoberať, vybaviť ho a spôsob vybavenia oznámiť podnecovateľovi. Vynechanie tohto prostriedku nápravy (podnetu, opakovaného podnetu) v sústave orgánov prokuratúry Slovenskej republiky nemožno nahrádzať podaním sťažnosti v konaní pred ústavným súdom, pretože takto by sa obmedzovala možnosť orgánov prokuratúry vo vlastnej kompetencii nielen preveriť skutočnosti, ktoré tvrdí sťažovateľ, ale aj prijať opatrenia podľa zákona o prokuratúre, ktoré by účinne napomohli odstráneniu namietaného porušenia jeho základného práva (III. ÚS 235/07, III. ÚS 157/08, III. ÚS 112/2012, III. ÚS 56/2013). Sťažovateľ inštitút podania podnetu a aj opakovaného podnetu využil. Z uvedeného dôvodu bol dôvod časť sťažnosti smerujúcu proti prípisu ústavu na výkon trestu odňatia slobody sp. zn. ÚVTOS-st'-OaO-5-5/13-2018 z 20. apríla 2018 a prípisu generálneho riaditeľstva sp. zn. GR ZVJS-465-1/12-2018 z 24. apríla 2018 odmietnuť pre nedostatok právomoci.

2. K namietanému porušeniu základného práva podľa čl. 42 ústavy postupom generálnej prokuratúry a jej prípisom sp. zn. IV/2 Gn 264/17/1000 z 29. marca 2018

Sťažovateľ namieta porušenie svojho základného práva podľa čl. 42 ústavy prípisom generálnej prokuratúry a postupom, ktorý predchádzal jeho vydaniu.

V písomnom upovedomení generálna prokuratúra odkázala na odôvodnenie prípisu krajskej prokuratúry sp. zn. 3 Kn 74/17/2200 z 18. decembra 2017, v ktorom sa prokurátor

krajskej prokuratúry mal podrobným spôsobom vysporiadať so všetkými sťažovateľovými relevantnými námietkami.

Krajská prokuratúra v prípise sp. zn. 3 Kn 74/17/2200 z 18. decembra 2017 na podnet sťažovateľa, ktorý bol predmetom preskúmania generálneho prokurátora, odpovedala takto:

«... Po preskúmaní na vec sa vzťahujúceho spisového materiálu, berúc do úvahy stanovisko riaditeľa ústavu a v nadväznosti na skutočnosti namietané v podanom podnete zisťujem, že na základe Vašej predchádzajúcej písomnej žiadosti zo dňa 1. 10. 2017, adresovanej k rukám riaditeľa ústavu Vám bolo riaditeľom ústavu písomne listom sp. zn. ÚVTOS-544-1/23-2017 zo dňa 5. 10. 2017 oznámené, že vo veci nespĺňate zákonné podmienky na udelenie mimoriadneho voľna na opustenie ústavu, ani zákonné podmienky na povolenie opustenia ústavu.

Čo sa týka Vášho umiestnenia v ústave a výkonu aktuálne vykonávaného trestu, v ústave vykonávate trest odňatia slobody od 25. 10. 2016, pričom predpokladaný koniec trestu máte v príslušnom evidenčnom systéme Zboru väzenskej a justičnej stráže vyznačený na deň 26. 4. 2028. Trest vykonávate na základe právoplatných rozhodnutí príslušných súdov za skutok kvalifikovaný ako obzvlášť závažný zločin vraždy. Aktuálne ste v rámci výkonu trestu v ústave umiestnený na oddiel s diferenciacnou skupinou „B“ s poukazom na § 9 ods. 1, ods. 4 a § 13 Vyhlášky Ministerstva spravodlivosti SR č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody (ďalej aj ako „vyhláška“). Vo vzťahu k tomuto sú vo vzťahu k Vašej osobe stanovené určité zákonom predpokladané pravidlá vo výkone trestu odňatia slobody, ktoré sú zahrnuté aj vo stanovenom programe zaobchádzania.

V tejto súvislosti treba poukázať na znenie ustanovenia § 32 ods. 1 zák. č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody v platnom znení (ďalej aj ako „zákon“), podľa ktorého vzdelávanie odsúdených je súhrn aktivít založených na aktívnej účasti odsúdeného a zameraných na jeho začlenenie do spoločnosti v súlade s jeho osobnými a spoločenskými potrebami. Vzdelávanie odsúdených sa spravidla organizuje tak, aby v súlade s osobitnými predpismi bolo ukončenie štúdia oficiálne uznané vydaním príslušného dokladu akreditovanou inštitúciou; z dokladu nesmie byť zrejmé, že odsúdený ho získal počas výkonu trestu...

Samotné vzdelávanie odsúdených sa v praxi a v podmienkach Zboru väzenskej a justičnej stráže prostredníctvom jednotlivých ústavov uskutočňuje na základe uzatvorených zmlúv s príslušnou vzdelávacou organizáciou za podmienok ustanovených osobitným zákonom, a to už spomínaným zákonom o výkone trestu a zák. č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) v platnom znení.

Konkrétne v ústave sú pre účely zabezpečenia vzdelávania odsúdených zriadené učebne a detašované triedy.

Podľa vyjadrenia ústavu v danej veci ste mali prejavíť záujem o zapojenie sa do vzdelávacieho procesu a po splnení podmienok ste boli prijatý na štúdium do 1. ročníka na Strednej odbornej škole obchodu a služieb externou formou v trojročnom študijnom odbore, ktoré prebieha v detašovanej triede v ústave.

V nadväznosti na Vašu následnú požiadavku, aby ústav zabezpečoval Vašu účasť na externej forme vysokoškolského štúdia mimo ústav mal byť s Vami dňa 20. 9. 2017 vykonaný pohovor, pričom jeho predmetom ako aj predmetom Vašej žiadosti o pohovor malo byť prijatie na vysokoškolské externé štúdium II. stupňa. V elektronickej aplikácii Zboru väzenskej a justičnej stráže má byť v tejto súvislosti zaznamenaný poznatok, že ste pri pohovore predložil k nahliadnutiu rozhodnutie o prijatí na štúdium, konkrétne na Univerzitu Mateja Bela v Banskej Bystrici externou formou štúdia, pričom z ďalších Vami predložených písomností,

ktoré Vám mali byť z tejto univerzity zaslané vyplývalo, že plneniu študijných povinností (skúšok) sa ako študent musíte zúčastniť osobne v priestoroch fakulty univerzity, a nie je možné a prípustné, aby skúšajúci skúšali študentov mimo priestorov fakulty.

Univerzitou ste mali byť v kontexte s uvedeným zároveň upozornení, aby ste si zväzili, či štúdium za uvedených podmienok zvládnete a teda, či máte oň naďalej záujem.

Podľa stanoviska ústavu k Vášmu podnetu Vám malo byť pri pohovore vysvetlené, že Zbor väzenskej a justičnej stráže prostredníctvom ústavu nemá zákonnú povinnosť umožniť Vám ako aj odsúdeným vo všeobecnosti vysokoškolské vzdelanie, rovnako tak nemá reálnu možnosť zabezpečiť Vašu prípadnú osobnú účasť na vysokoškolskom štúdiu v priestoroch fakulty univerzity, na ktorú ste boli prijatý.

V danom prípade sa s uvedeným tvrdením plne stotožňujem, pričom v tejto súvislosti poukazujem aj na to, a to aj podľa vyjadrenia ústavu, že nie je možné z praktického hľadiska zabezpečiť ústavom Vašu osobnú účasť pri plnení študijných povinností, a to aj s poukazom na charakter spáchanej trestnej činnosti, či bezpečnostné hľadisko. Navyše Vám malo byť v rámci realizovaného pohovoru zo strany ústavu vysvetlené, že aktuálne nespĺňate podmienky na udelenie mimoriadneho voľna na opustenie ústavu, resp. povolenia na opustenie ústavu v intenciách zákona o výkone trestu odňatia slobody za účelom Vašej osobnej účasti na vzdelávaní na vysokej škole.

Zhrnúc teda doposiaľ uvedené možno konštatovať záver, že postup riaditeľa ústavu zo dňa 5. 10. 2017 v nadväznosti na Vašu predchádzajúcu žiadosť bol v súlade so zákonom, pričom som nezistil ani to, že by bol prípadne v rozpore s Ústavou SR. Tomuto postupu zodpovedá aj zákonné ustanovenie § 4 ods. 1 zákona o výkone trestu odňatia slobody, podľa ktorého počas výkonu trestu je odsúdený povinný podrobiť sa obmedzeniam tých základných práv a slobôd, ktorých výkon by bol v rozpore s účelom výkonu trestu alebo ktoré sa nemôžu vzhľadom na výkon trestu uplatniť. Odsúdený je obmedzený najmä v práve na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, slobode pohybu a pobytu, zachovaní listového tajomstva a tajomstva dopravovaných správ a iných písomností, v práve slobodnej voľby povolania a v práve na nakladanie s vecami osobnej potreby.

Mám za to, že týmto nie je vo Vašom prípade v podmienkach výkonu trestu odňatia slobody porušené Vaše ústavné právo na vzdelanie, a to konkrétne čl. 42 ods. 1 prvá veta Ústavy SR, podľa ktorého každý má právo na vzdelanie. V tejto súvislosti do pozornosti dávam taktiež čl. 42 ods. 4 Ústavy SR, podľa ktorého zákon ustanoví, za akých podmienok majú občania pri štúdiu právo na pomoc štátu.

Právo na vzdelanie ako také patrí svojim zaradením v Ústave SR medzi základné práva a slobody, pričom medze tohto práva možno podľa čl. 13 ods. 2 Ústavy SR upraviť za podmienok ustanovených ústavou len zákonom.

S poukazom na doposiaľ uvedené skutočnosti, keďže som v namietanom postupe, resp. rozhodnutí riaditeľa ústavu pochybenie, či porušenie zákona nezistil, považujem týmto Váš podnet zo dňa 15. 10. 2017 za vybavený a bez prijatie, akýchkoľvek zákonných opatrení ho ako nedôvodný odkladám.»

Z označeného prípisu vyplýva, že univerzita neumožňuje to, aby skúšajúci skúšali študentov mimo priestorov fakulty, na čo bol sťažovateľ zároveň vopred upozornený. Ďalej z neho vyplýva, že Zbor väzenskej a justičnej stráže prostredníctvom ústavu na výkon trestu odňatia slobody nemá zákonnú povinnosť umožniť sťažovateľovi prístup k vysokoškolskému vzdelaniu a zároveň nemá ani možnosť zabezpečiť osobnú účasť sťažovateľa v priestoroch univerzity. V súvislosti s posudzovaním tohto prípadu bolo podľa názoru prokuratúry potrebné

prihliadnuť aj na charakter sťažovateľom spáchanej trestnej činnosti a z toho vyplývajúce bezpečnostné riziko. Z označeného prípisu napokon vyplýva, že sťažovateľ nespĺňa ani podmienky na udelenie mimoriadneho voľna na opustenie ústavu, resp. podmienky na povolenie opustiť ústav pre účel osobnej účasti na vzdelávaní na univerzite.

Ústavný súd vo vzťahu k právnym záverom krajskej prokuratúry a generálnej prokuratúry konštatuje, že tieto v rámci posúdenia konkrétnych okolností sťažovateľovho prípadu [záujem sťažovateľa o štúdium na univerzite v kontraste so zákonom o výkone trestu výslovne predpokladaným umožnením základného vzdelania, stredného odborného vzdelania a úplného stredného vzdelania (§ 32 ods. 2 zákona o výkone trestu), nevyhnutnosť osobnej účasti študentov na vzdelávaní na konkrétnej univerzite, charakter sťažovateľom spáchanej trestnej činnosti a z neho vyplývajúce bezpečnostné riziko, nesplnenie podmienok na opustenie ústavu] dospeli k záveru, ktorý z ústavnoprávneho hľadiska možno považovať za akceptovateľný a udržateľný.

Ústavný súd vzhľadom na všetky uvedené skutočnosti sťažnosť odmietol podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde ako zjavne neopodstatnenú.

Vzhľadom na odmietnutie sťažnosti bolo už bez právneho významu zaoberať sa ďalšími návrhmi sťažovateľ vrátane jeho žiadosti o ustanovenie právneho zástupcu na zastupovanie v konaní pred ústavným súdom. V tomto uznesení konštatované dôvody neprijateľnosti sťažnosti na ďalšie konanie sú totiž vzhľadom na podstatu námietok sťažovateľa takej povahy, že by ich nebolo možné odstrániť ani po tom, ako by ústavný súd ustanovil sťažovateľovi kvalifikovaného právneho zástupcu. Ustanovenie právneho zástupcu sťažovateľovi v posudzovanej veci by preto nebolo účelné a ani hospodárne.